

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Homlokzati plasztika elbontásának szerzői jogi kérdései

Ügyszám: SZJSZT 38/07/1.

A Megbízó azzal fordult az SzJSzt-hez, hogy adjon állásfoglalást arról, hogy a megbízásban közölt tények és a megbízáshoz csatolt iratok ismeretében

1) A Megbízó által az 5. sz. Mellékletben csatolt tervezési szerződés (és az ahhoz kapcsolódó, szintén csatolt iratok) valamint a vonatkozó jogszabályi rendelkezések és bírói gyakorlat alapján melyik fél milyen jogokat szerzett?

2) A 7. sz. Mellékletben csatolt kivitelezési szerződés (és az ahhoz kapcsolódó, szintén csatolt iratok) valamint a vonatkozó jogszabályi rendelkezések és bírói gyakorlat alapján melyik fél milyen jogokat szerzett?

3) Az ismertett tényállás és az SzJSzt-nek átadott iratok szerint a műalkotás lebontásával sérült-e (és ha igen, mely jogszabályban megállapított) szerzői, vagy egyéb joga a szerzőknek, amelynek alapján vagyoni igényvel léphetnek fel a Megbízóval szemben?

4) Az ügy megítélése szempontjából milyen relevanciával bír az a tény, hogy a csatolt 13. melléklet értelmében a kész mű az egykori K. Tanács részére került átadásra?

A megbízásban közölt tények

A Megbízó a Budapesten, 2007. november 22-én kelt iratban, az alábbiakban összefoglalt tényeket közölte.

A Megbízó jogelődje a Kecskemét Kálvin tér 10-12. alatt található épületre homlokzati plasztikát terveztetett (tervezők: P. L. és Sz. I. szerzők) és kiviteleztetett (kivitelező: Sz. I. szerző) pályázat alapján. A megbízás időpontjában a korábban a homlokzati plasztikát hordozó épület a jogutódok (a jogelőd egyes jogutódai) közös tulajdonában áll, a Megbízó a tulajdonostársak képviselője.

A Megbízó jogelődje az erre hatáskörrel rendelkező épület üzemeltetési szervezeti egysége által megrendelt szakértői vélemény alapján, állagromlás és balesetveszélyesség miatt, a homlokzati plasztikát bontási engedély alapján elbontotta és az alkotást veszélyes hulladékként szabályszerűen elhelyezte.

A szerzők szerzői jogi igényérvényesítési céllal (P. L. képviseli Sz. I.-t is) a Megbízóhoz fordultak, és igényük alátámasztására szakvéleményt kértek a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátustól (a továbbiakban: Lektorátus). A szakvélemény szerint az elbontás súlyos szerzői jogsértés, a plasztika becsült eszmei értéke 150. 000. 000.-Ft. A szakvélemény helyreállításra tesz javaslatot, amely 80-100. 000. 000.-Ft-os költséggel megoldható. A szerzők helyreállítást nem igényelnek, ezzel szemben kb. 10. 000. 000.-Ft-os kártérítési igényt kívánnak érvényesíteni.

A megbízás egyéb elemei

A Megbízó a csatolt iratokat a Lektorátustól szerezte be és 1-16-os mellékletekként csatolja. Az Eljáró Tanács követi a mellékletek számozását (M1-M16).

Ezt követően a Megbízó a mellékletekre és az általa alkalmazandónak tartott jogszabályokra hivatkozva saját jogi álláspontját, majd a Testületnek felteendő, fent írt, csak formai szempontból átfogalmazott kérdéseket tartalmazza.

A rendelkezésre bocsátott iratok

A Megbízó az alábbi mellékleteket csatolta:

Szerződések:

M1. Ajánlati felhívás a Kecskemét új postaépület murális és ötvös munkáival kapcsolatos kijelölésre

M2. MKB/41/79. sz. Határozat (Budapest, 1979. III. 5.)

M3. Levél (Budapest, 1979. III. 30.)

M4. Levél (1979. VIII. 24.)

M5. Szerződés (Budapest, 1979. VII. 25.)

M6. Levél (Budapest, 1980. VIII. 15.)

M7. Szerződés (Budapest, 1980. VIII. 16.)

M8. Véleményeltérési nyilatkozat (Budapest, 1980. VIII. 7.)

M9. Levél (Budapest, 1980. IX. 9.)

M10. Levél (Budapest, 1980. IX. 18.)

M11. Jegyzőkönyv (Budapest, 1980. IX. 16.)

További rendelkezésünkre álló dokumentumok

M12. Sz/170//1981.sz. Határozat (Budapest, 1981. november 24.) és az ahhoz kapcsolódó levél

M13. Beruházás átadása (Budapest, 1985. július 31.)

M14. Műszaki Szakértői vélemény

M15. Bontási engedély

M16. Lektorátusi szakvélemény

Mindazonáltal az eljáró tanács – eleget téve a megbízásnak - megválaszolja az 1) és 2) kérdéseket is.

Ad 1. és Ad 2.

Alkalmazandó jog, a homlokzati plasztika szerzői jogi minősítése, a Megbízó által megszerzett felhasználási jog

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. Törvény (Szt.) 107. § (1) bekezdése alapján: „E törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba; rendelkezéseit a hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni”.

E szabály alapján, a Megbízó szerződésen (M5 és M7, valamint a kapcsolódó iratok) alapuló értelemszerűen szerzői jogi értelemben vett felhasználói jogállását a szerződések megkötése

idején hatályban volt jogszabályok alapján kell megítélni.

Az M5 szerződés 1979. július 25-én jött létre. Az M7 szerződés a díjazás tekintetében fennálló véleményeltérés jegyzőkönyvben rögzített megegyezéssel való tisztázását követően (M8-M11) 1980. szeptember 16-án jött érvényesre létre.

A szerződéskötések időpontja szerint a szerződések alapján bekövetkezett esetleges felhasználási jogszerzésre a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvényt (rSzt), és a szerzői jogi törvény végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet (rSztvr.) M5 és M7 szerződés érvényes létrejöttékor hatályos szövegét kell alkalmazni.

A szóban forgó időpontban emellett hatályban voltak az egyes felhasználási módok tekintetében kötött felhasználási szerződésekről és az adott szerződésekben kiköthető díjakról szóló miniszteri rendeletek¹.

Ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy e rendeletek valamelyikének (így különösen: *az iparművészeti és az ipari tervezőművészi alkotások felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzői díjáról szóló 9/1970. (VI. 25.) MM rendelet* tárgyi hatálya alá tartoztak-e az M5, M7 szerződések, meg kell vizsgálni, hogy a Megbízásban meghatározott mű: *homlokzati plasztika* milyen műfajta-hoz sorolható.

A Megbízás és az M16 lektorátusi szakvélemény szerint homlokzati plasztikáról, mégpedig műanyag plasztikáról van szó (Megbízás, 1.o., M16 első és második bekezdés). Emellett az M16 negyedik bekezdése szerint a mű KPE csövekből készült murális kompozíció.

Az M1² szerint „meghatározott vertikális felületre úsztatott plasztikus motívumról” van szó, amelyet képzőművészeti alkotásnak minősít.

Az M2 határozat és M4 levél „vertikális fémkompozíciónak” minősíti az alkotást.

Az M3 levél szerint a Megbízó jogelődje is „képzőművészeti alkotásnak” minősítette a művet (első bekezdés).

Az M5 szerződés szerint a tervezők egy szobrász, és egy iparművész, a szerződés tárgya: homlokzatra készítendő fémkompozíció tervezése.

Az M7 kivitelezési szerződésben az M5 szerződésben iparművészként minősített szerző (Szkok Iván) festőművész, az alkotás homlokzati plasztika, amely poliészterből készül, azt kivitelezés után felszerelve kell átadni.

Az M12 lektorátusi határozat szerint is Szkok Iván festőművész, az alkotás szerzői műnek minősül (művészi kvalitásait is elismeri a határozat első bekezdése), műfaja szerint műanyag

¹ E rendeleteket az Sztj. 110.§ e) –m), p) és r) pontjai helyezték hatályon kívül. A rendeletek közül a szóba jöhető a következők:

k) a kisplasztika, érem és plakett felhasználására vonatkozó szerződések feltételeiről és a szerzők díjáról szóló 7/1970. (VI. 24.) MM rendelet;

m) az iparművészeti és az ipari tervezőművészi alkotások felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzői díjáról szóló 9/1970. (VI. 25.) MM rendelet, valamint az azt módosító 14/1989. (V. 13.) MM rendelet;

² Az ajánlati felhívásnak és a megkötött szerződéseknek tárgya volt az épület belső információs feliratainak és tábláinak tervezése és kivitelezése is, de ez nem képezi a megbízás és a jogvita tárgyát.

³ 24/1952. (III. 27.) MT rendelet (módosított) 11. § (1) bekezdés: „Az állami szervek és vállalatok, valamint a társadalmi szervezetek és szövetkezetek a képző- és iparművészeti alkotásokért (ezek megvásárlásáért, sokszorosításáért stb.) általuk fizetendő tiszteletdíjakat (vétellárak, pályázati díjak, egyéb szerzői jogdíjak stb.), amennyiben a kedvezményezett képzőművészeti vagy iparművészeti alkotóközösség, közvetlenül az alkotóközösségnek, minden egyéb esetben pedig a Képzőművészeti Alaphoz kötelesek befizetni; a tiszteletdíjon felül kötelesek a tiszteletdíj 3 százalékát kitevő összeget egyidejűleg a Képzőművészeti Alaphoz befizetni, amely az Alapot illeti meg.

⁴ A megállapítás téves, az rSzjt 25-30.§-aiban a felhasználási szerződésre meghatározott feltételeknek sem az M5, sem az M7 szerződés nem felelt meg. Az más kérdés, hogy a két szerződés a Lektorátus határozataival és a szerzők, valamint a Megbízó jogelődje ráutaló magatartásnak minősülő nyilatkozataival együtt alkalmas arra, hogy abból a Megbízó jogelődje jogszerzését meg lehessen állapítani.

⁵ Az Szjt alapján már kifejezett felhasználási engedély nélkül nem lehet létező felhasználási szerződést kötni.

⁶ Az más kérdés, hogy a szerzői személyhez fűződő jogok gyakorlása körében van mód a rendelkezési jog szerződési rendezésére pl. Szjt. 10.§ (3), 12.§ (1) és (3), 65.§ (4). Ennek alátámasztására: az Szjt 10-15.§-hoz fűzött indokolás 8Complex jogtár)

⁷ 1975. évi 4. törvényerejű rendelet az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről

⁸ EBH2005. 1201, BH2005. 143, SZJSZT 1/2006, SZJSZT 35/2002, SZJSZT 38/2001:

<http://www.mszh.hu/testuletek/szjszt/kereses.html>

⁹http://portal.unesco.org/culture/en/files/30273/11418343013pt_copyright_2004_pt.pdf/pt_copyright_2004_pt.pdf

56.§ „1-Independientemente dos direitos de carácter patrimonial e ainda que os tenha alienado ou onerado, o autor goza durante toda a vida do direito de reivindicar a paternidade da obra e de assegurar a genuinidade e integridade desta, opondo-se à sua destruição, a toda e qualquer mutilação, deformação ou outra modificação da mesma e, de um modo geral, a todo e qualquer acto que a desvirtue e possa afectar a honra e reputação do autor.

¹⁰ http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=15353&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html , vagy:

http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/fr/ch/ch108fr.pdf

Art. 15 Protection en cas de destruction

1 Si le propriétaire de l'unique exemplaire original d'une oeuvre doit admettre que

l'auteur a un intérêt légitime à la conservation de cet exemplaire, il ne peut le détruire sans avoir au préalable offert à l'auteur de le reprendre. Il ne peut en exiger plus que la valeur de la matière première.

2 Le propriétaire doit permettre à l'auteur de reproduire l'exemplaire original d'une manière appropriée lorsque l'auteur ne peut le reprendre.

3 S'agissant d'une oeuvre d'architecture, l'auteur a seulement le droit de la photographier et d'exiger que des copies des plans lui soient remises à ses frais.

¹¹ http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/us/us001en.pdf

§ 106/A. Rights of Attribution and Integrity (...) the author of a work of visual art— (...) (3) (...) shall have the right—(...)

(B) to prevent any destruction of a work of recognized stature, and any intentional or grossly negligent destruction of that work is a violation of that right.

§ 120 (b) Alterations to and Destruction of Buildings

Notwithstanding the provisions of section 106(2), the owners of a building embodying an architectural work may, without the consent of the author or copyright owner of the architectural work, make or authorize the making of alterations to such building, and destroy or authorize the destruction of such building.

¹² Sam Ricketson- J. Ginsburg: International Copyright and Neighboring Rights The Berne Convention and Beyond. Volume I., 604. s köv. Oxford University Press, 2006.

¹³ Német szerzői jogi törvény 25.§

¹⁴ Schricker: Urheberrecht, Kommentar, 3. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2006., § 14, 37-40. széljegyszámok, 335-339.o.

¹⁵ Heimo Schack: Kunst und Recht, Carl Heymanns Verlag, KG Köln, 185. széljegyzet

¹⁶ Vö: Schack: uott

¹⁷ Vö. Schack, uott, 189-191 széljegyszámok

¹⁸ A szerzői jogi törvény magyarázata, Complex, Budapest, 2006, szerk. Gyertyánfy Péter

plasztika. Mérete 30 m X1,5 m.

Az M13 állóeszköz juttatásról levél szerint műalkotásról van szó, amely „(Fém)kompozíció a Posta épületére”.

Az M14 műszaki szakvélemény szerint un. képzőművészeti alkotásról van szó (ld címloldal, 2.o., 3.o.), amelyet az épület keleti homlokzatára 20 cm átmérőjű, különböző színű KPE csövekből komponáltak és építettek össze. A szakvéleményből kitűnik, hogy az összekomponált csöveket abroncsacélhoz rögzítették mechanikus úton, az abroncsacélt a csőkompozícióval együtt pedig nyílbordázott betonacélhoz hegesztve felfogatásokkal szerelték (rögzítették) az épületszerkezethez.

Az M15 bontási határozat szerint (értelemszerűen csak a hatósági határozat szempontjából) építménynek minősülő „homlokzati elemről” van szó.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a Megbízásban említett, a jogvita tárgyát képező homlokzati plastika az Szjt. (2) h) pontja, valamint 68.§ (1) bekezdése szerint minősülő:

- **szabadban,**
- **állandó jelleggel,**
- **nem nyilvános, de a nyilvánosság által érzékelhető helyen**
- **„felállított” (itt: elhelyezett)**
- **képzőművészeti alkotás: „a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve”.**

Ennek alapján mind a homlokzati plastika terve, mind pedig a kivitelezett mű szerzői jogi védelem alatt áll.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a homlokzati plastika minősítését a hatályos Szjt alapján kell elvégezni, mert csak a Megbízó felhasználási jogszerzésére kell az rSzjt-t és az rSzjtvrt alkalmazni. Egy esetleges jogvita esetén a szerzők nem felhasználási szerződésre alapított igényeinek elbírálására az Szjt irányadó.

A fentiek alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy **a Megbízó szerzői jogi jogállására az M5, M7 szerződések (és kapcsolódó iratok), továbbá az rSzjt és az rSzjtvrt. az irányadó.**

Külön „műfaji” rendelet a képzőművészeti alkotások felhasználási szerződéseinek szabályozásáról nem rendelkezett (ld. az 1)-es lábjegyzetben a miniszeri rendeletek címeit). Ennek az az oka, hogy a külön műfaji rendeletet a képzőművészet területén az rSzjtvrt. 20. § (1) és (2) bekezdése (a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja útján való szerződés-kötés) és a Képző- és Iparművészeti Lektorátus létesítéséről szóló 23/1963. (IX. 21.) Korm. rendelet helyettesíti. Ez utóbbi jogszabály 2.§ alapján a Lektorátus rendelkezett korabeli államigazgatási határozatban a szerző kijelöléséről, a mű meghatározásáról/elfogadásáról, a szerzői jogdíj és egyéb díjak összegéről, kifizethetőségéről. A jogszabály 4.§ pedig utalt a szerzői jogdíj kifizetését előíró jogszabályra.³

E jogszabályok nem rendelkeznek sem felhasználási jog engedéséről, sem annak

¹⁹ 17/1992. (III. 30.) AB határozat, 1338/B/1992. AB határozat III. része (szabadalmi jogra), legutóbb: 482/B/2002. AB határozat: IV. „Az Alkotmány 13. §-ának (1) bekezdése alapján a védelemben részesülő tulajdonhoz való jog kiterjed általában a vagyoni jogokra is (...).

²⁰ 1990. évi LXXV. Törvény a helyi önkormányzatokról 107.§

terjedelméről, nem is beszélve a felhasználási módokról.

Sem az M5, sem az M7 szerződés nem rendelkezik arról, hogy a szerzők engedélyt adnának a Megbízó jogelődjének a homlokzati plasztika, illetve a plasztika terveinek felhasználására, és így értelemszerűen a felhasználás módját, mértékét sem szabályozzák.

Ennek ellenére az M5 és M7 szerződésekből és a kapcsolódó iratokból és az elemzett jogszabályi rendelkezésekből levezethető egy felhasználási jogszerzés a Megbízó jogelődje oldalán, csak a felhasználási jog terjedelmének meghatározása ütközik nehézségbe.

A felhasználási jog keletkezését alátámasztó elemek a következők:

- M2 Lektorátusi határozat és M3 levél utalása a szerzői díj megállapítására és a szerződéskötésre,
- M7 szerződés rendelkezése (III. pont) arról, hogy a szerző a kész művet a helyszínen átadja, és ugyanezen szerződés VIII. pontjának utalása a szerzői jogdíjra,
- az M12 Lektorátusi határozat utalása arra, hogy a homlokzati plasztika átadása megtörtént, és döntése a mű elfogadásáról, és a szerzői jogdíj összegéről,
- Az M9 lektorátusi levél utolsó bekezdésének utalása arra, hogy a homlokzati plasztika kivitelezési szerződése felhasználási szerződésnek minősül,⁴
- az a nem cáfolt tény, hogy a szerzők mind a tervet, Sz. I. szerző pedig a kész művet átadta (felszerelte a Megbízó jogelődje kezelésében lévő épületre).

Az rSzjt. 13. § (1) bekezdése első mondata alapján *a mű bármilyen felhasználásához (...)a szerző hozzájárulása szükséges.*

A (3) bekezdés szerint *a szerzőt (...) a mű felhasználása ellenében - ha a törvény másképp nem rendelkezik - díjazás illeti meg. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le.*

Az rSzjtVr. 10. § bekezdése első mondata szerint *felhasználáson az rSzjt. alkalmazásában azt a folyamatot kell érteni, amely a művet vagy annak részletét a nyilvánosságához közvetíti.*

Az rSzjt. 26. § (1) bekezdése szerint *a felhasználási szerződés feltételeit - a törvényben megszabott korlátok között - a felek állapítják meg.*

Az rSzjt. 27. § alapján *a felhasználási szerződést (...) írásban kell megkötni.*

Válasz az 1) és 2) kérdésre

Az idézett jogszabályhelyek és a felsorolt tényállási elemek alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy tartalmuk szerint felhasználási szerződés(ek)nek minősíthető szerződések alapján a Megbízó jogelődje felhasználási jogot szerzett a homlokzati plasztikára és annak terveire. A megszerzett felhasználási jog tartalmáról, terjedelméről és a felhasználási módokról a szerződések nem rendelkeztek, az az rSzjt szabályaiból, így különösen a képzőművészeti alkotásokra vonatkozó speciális rendelkezésekből határozható meg. A felhasználási jog terjedelme azonban a megbízás tárgyát képező jogvita szempontjából közömbös.

A megállapítás indokai:

- A szerzők **ráutaló magatartás útján hozzájárultak** a felhasználáshoz (a terveket, és a

homlokzati plasztikát részben „**felhasználási céllal**”, azaz akképpen, hogy a nyilvánosság számára a mű érzékelhetővé váljon, **átadták** a Megbízó jogelődjének (rSzjt 13.§ (1) bek, rSzjtvr. 10.§) . (Az átadás a homlokzati plasztika tekintetében tulajdon átruházási céllal is történt, erre az eljáró tanács alább külön kitér.)

- A szerzők, a felhasználó, a mű meghatározása – ezek a felhasználási szerződés lényeges kérdései - írásban, részben a szerződésekben (M5, M7 és a kapcsolódó iratokban, részben a Lektorátus ajánlati felhívásában és határozataiban (M1, M2, M12) megtörtént.

- A Lektorátus határozatai az rSzjt 3.§ útján alkalmazandó Ptk 215.§ alapján harmadik személy hozzájárulásának minősülnek, ekképpen a szerződés „részei”, azaz a szerződések értelmezése során a határozatok tartalmát is figyelembe kell venni.

- A felhasználáshoz való hozzájárulás tekintetében az rSzjt nem kívánta meg az írásbeli alakot, emiatt nem minősül érvénytelennek a több okiratból „összeálló” felhasználási szerződés.

- A szerződés típusát, minősítését, nem az elnevezése, hanem a tartalma határozza meg (BH2007. 86, BH2005. 102, BH2003. 20 (a döntés indokolása), BH1992. 95. - kerámiafalának terveinek elkészítésére és kivitelezésére kötött vállalkozási szerződésre nézve), tehát, ha szerzői mű megalkotására és átadására kötik a felek a facere szolgáltatásra irányuló szerződést, az az eset összes körülményei alapján minősülhet felhasználási szerződésnek.⁵).

- Az rSzjt. bírói gyakorlata egységes volt abban, hogy a szerző vagyoni joga körébe tartozó, az rSzjt.13.§ szerinti hozzájárulást bármely alakban, felhasználási szerződésen kívül is meg lehetett adni. (BH1993. 295. –alakilag érvénytelen szerződés esetén, BH1992. 97. – feltételhez kötött hozzájárulás esetén).

-A felhasználási jog terjedelmét nem szükséges vizsgálni (ld az eljáró tanács előzetes megállapítását).

Ad 3.

A szerzői személyhez fűződő jogok, az integritáshoz való jog

Felvetődik a kérdés, hogyha a Megbízó megfelelő felhasználási jogot szerzett a képzőművészeti alkotásra, maradt-e olyan szerzői joga a szerzőnek, amely alkalmas a képzőművészeti alkotás tulajdonosi megsemmisítésének megakadályozására, vagy a megtörtént megsemmisítés esetén anyagi vagy erkölcsi „elégtétel” nyújtására?

A szerzői jog részjogosítványai közül csak a személyhez fűződő szerzői jogok közé tartozó un. integritáshoz fűződő jog (Szjt 13.§) igényel tárgyalást. Leszögezhető, hogy más olyan, a szerzői jog részét képező kizárólagos jog nincs, amely –akárcsak elvileg is – jogalapja lehet a szerzői mű tulajdonosi megsemmisítésével szemben való védekezésnek.

Mind az rSzjt, mind az Szjt szerint a szerző személyhez fűződő jogai forgalomképtelenek:

- *rSzjt. 12. § (1) (...) A szerző ezeket a jogait másra nem ruházhatja át és róluk nem mondhat le.*

- *Szjt (2) A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk.*

Ez annyit jelent, hogy az M5 és M7 szerződések útján – függetlenül attól, hogy azok alapján milyen széles terjedelmű felhasználási jogot szerzett a Megbízó jogelődje – a szerzők személyhez fűződő jogai nem lehettek a szerződés tárgyai. (Az Szjt-vel való összehasonlítás célja annak megállapítása, hogy ma sem lehet a szóban forgó jogvitában vagy egyébként

olyan érvényes megállapodást kötni, amelyben a szerző lemondana személyhez fűződő jogairól.)⁶

Az rSzt. 10. § szerint *a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének minden jogosulatlan megváltoztatása vagy felhasználása.*

Az Szt. 13. § szerint *a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy **más olyan** megváltoztatása vagy **megcsorbítása**, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.*

Figyelemmel arra, hogy a személyhez fűződő jog kérdését az ügyben megkötött szerződésektől függetlenül kell vizsgálni, és a szerzők ma kívánnak igényt érvényesíteni a Megbízóval szemben, az alkalmazandó jog az Szt. (107. § (1) E törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba; rendelkezéseit a hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni.)

A szóban forgó személyhez fűződő jog nemzetközi egyezményes alapja a Berni Unió Egyezmény⁷ (BUE) 6bis Cikk.

A rendelkezés kimondja:

*(1) Függetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azok átruházása után is, a szerző megtartja azt a jogát, (...) hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy **más olyan** megváltoztatása, illetve **csorbítása ellen**, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes. (a mű integritásához fűződő jog)*

(...)

(3) Az e cikkben elismert jogok védelmére szolgáló jogi eszközöket annak az országnak a törvényei szabályozzák, amelyben a védelmet igénylik.

A BUE 19. Cikke biztosítja az egyezményes védelemnél magasabb szintű védelem nyújtását:

Ezen Egyezmény rendelkezései nem képezik akadályát annak, hogy igényelni lehessen az Unióhoz tartozó valamelyik ország által törvénybe iktatott kedvezőbb rendelkezés alkalmazását.

Tekintettel arra, hogy a szerzői személyhez fűződő jogok nemzetközi jogegységesítésének a BUE-n kívül más instrumentuma nincs, elegendő a BUE, és a BUE védelmi szinttel azonos szintű védelmet adó szabályok értelmezésére kitérni.

Értelemszerűen csak amiatt van szükség a normák értelmezésére, mert a magyar Szt a mű tulajdonjogával való felhagyásról (ideértve a megsemmisítést is), mint jogsértést megvalósító tényállásról nem rendelkezik. (Egy ilyen szabály kissé túlmenne a BUE védelmi szinten, de – mint a jelen eset, és az építészeti tervek módosításával, épületek átalakításával, lebontásával kapcsolatos jogviták⁸ és az alább bemutatott külföldi példák is mutatják – nem lenne haszontalan.)

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy vannak olyan szerzői jogi törvények, amelyek a tulajdonosi megsemmisítésről külön rendelkeznek. Ilyen például a portugál szerzői jogi törvény, amelynek 56.§-a a megsemmisítést is személyhez fűződő jogot sértő cselekménynek tekinti.⁹ A svájci törvény is kifejezetten szól a megsemmisítés jogkövetkezményeiről. A megsemmisítés tulajdonosi jogát szembeállítja azzal az igénnyel, hogy a megsemmisítés előtt

az eredeti műpéldányt az ismert szerzőnek fel kell ajánlani. Építészeti alkotás esetében a lefényképezés joga helyettesíti a visszaadást.¹⁰ Az USA szerzői jogi törvénye az elismert (magas) szellemi színvonalú („of recognised stature”) képzőművészeti alkotások szerzőinek megadja a tulajdonossal szemben a jogot a megsemmisítés megtiltására (építészeti alkotások esetén a tiltás joga nem áll fenn).¹¹

Ami a BUE alapul fekvő rendelkezését illeti, az nyelvtani értelmezés alapján a teljes mű megsemmisítéséről a mű integritásához fűződő jog keretei között nem rendelkezik.

Az irányadó BUE kommentár¹² szerint a más olyan csorbítás (*other derogatory action/ toute autre atteinte*)

- a felhasználási cselekménytől függetlenül tanúsított magatartásra is vonatkozik, tehát tulajdonosi cselekményre is kiterjed (10.24-es széljegyzet) – már csak emiatt is közömbös, hogy a Megbízó milyen jogokat szerzett,
- - nem vonatkozik a művet megtestesítő fizikai hordozóban történő károkozásra (10.25-ös széljegyzet),
- és nem foglalja magában az eredeti műpéldány fizikai megsemmisítését (10.26-os széljegyzet).

Az utóbbi állítást a szóban forgó magyarázat (10.26-os széljegyzet) a következőkkel támasztja alá:

- az kétségtelen, hogy az eredeti műpéldány (pl. festmény, kézirat, stb.) megsemmisülése nemcsak a szerzőnek, hanem a köznek is káros, megszűnik a másolatok azonosíthatósága, és kulturális kincsek mehetnek veszendőbe,
- mindazonáltal nem lehet eltekinteni attól, hogy ha egy személy jogszerűen vált egy eredeti műpéldány tulajdonosává, dologi tulajdonjogát egy másik azonos rangú kizárólagos jog külön törvényi rendelkezés nélkül nem korlátozhatja,
- -a kulturális örökség védelmében hozott törvények ezt a korlátozást jogszerűen előírhatják,
- a szóban forgó BUE rendelkezés ma hatályos szövegét megállapító brüsszeli konferencián éppenséggel a magyar küldöttség javasolta, hogy a megsemmisítés kerüljön be a 6bis cikk szövegébe, de a konferencia ezt elutasította,
- a konferencia lezárásakor elfogadott, a tagállamokat nem kötelező nyilatkozat kimondja, hogy bár a 6bis cikk nem tiltja a műpéldány megsemmisítését, bátorítja a tagállamokat arra, hogy a megsemmisítést tiltó szabályokat vezessenek be.

Érdemes kitérni arra, hogy hogyan kezeli a tulajdonosi megsemmisítés kérdését a gazdag bírói gyakorlattal és jelentős szakirodalommal rendelkező német szerzői jog.

A német szerzői törvény él a BUE felhatalmazásával, és a mű egységének védelme körében az egyezményes védelemnél magasabb szintű védelmet ad: A mű minden olyan torzítását, vagy más csorbítását (*Entstellung oder Beeinträchtigung*) tiltja, amely a szerző jogszerű szellemi és személyhez fűződő érdekét veszélyezteti.

Emellett a német törvény tartalmaz egy ún. hozzáférési jogról szóló szabályt is¹³, amelynek alapján az eredeti műpéldány birtokosa köteles a szerzőnek a műpéldányt (akár az eredeti, akár a másolati műpéldányt) többszörözési, vagy átdolgozási célból (értelemszerűen csak forrásként használhatja a szerző a műpéldányt) hozzáférhetővé tenni (kiadni a birtokos nem köteles a műpéldányt).

Az irányadó, leginkább átfogó kommentár szerint¹⁴ a bírói gyakorlat alapján ez a szélesen felfogott integritáshoz fűződő jog **sem terjed ki általában a tulajdonosi megsemmisítés elleni igényérvényesítésre** (14.§-hoz fűzött 37-es széljegyzet). A bírói gyakorlat (ideértve egy elutasított alkotmánybírói panaszt is) arra alapoz, hogy a pusztán megsemmisítés nem minősül csorbításnak (áttételesen a jó hírnév megsértésének, amelyre a BUE 6bis cikk is épül.). A szerzői jog a szerző és a mű erkölcsi, szellemi kapcsolatát védi, ezt a mű megsemmisítése ugyanúgy nem érinti, mint ahogy a szerző halála (megölése) sem.¹⁵

Ugyanakkor a jogirodalom és részben a bírói gyakorlat szerint is a **helyhez kötött, nagyméretű, szabadban álló, tehát a köz számára szabadon érzékelhető műalkotások megsemmisítése a mű meg nem engedett csorbításának minősülhet** (uott, 37/a széljegyzet), tehát van átmenet a megsemmisítés és csorbítás között. Ezzel szemben a pótolható, nem eredeti, nem jelentős értékű műpéldányok (használati funkciójú, kisebb értékű művek) megsemmisítésének nincs szerzői jogi jogkövetkezménye.

A magyarázat nem fogadja el azt a nyelvtani jellegű, leegyszerűsített, a jogirodalomban is megjelenő értelmezést, amelyet a bíróságok is számos esetben követnek, amely szerint egy megsemmisített mű – éppen a megsemmisítés miatt – nem tekinthető csorbítottnak.

A kommentár szerint (uott 38. széljegyzet) azonban nem lehet a csorbítás elleni védelmet sem határ nélkülinek tekinteni, **a szerző érdekét minden esetben össze kell mérni a tulajdonos érdekeivel**. Az érdekmérlegelés során a nem pótolható művek esetében mindig törekedni kell a megsemmisítés elkerülésére. E körben kiemelt jelentősége van a mű esztétikai-művészi rangjának..¹⁶

A jogirodalom eljutott ma már addig, hogy ha a megsemmisítés az integritáshoz fűződő jogba ütközik, vagyis egyrészt alkalmas a BUE 6bis cikk szerinti jó hírnév / becsület megsértésére, másrészt nem áll fenn rá a szerző érdekénél súlyosabban mérlegelendő tulajdonosi megsemmisítési érdek, a szerző igénye kiterjed (értelemszerűen a megsemmisítés előtt) a mű ellenszolgáltatás nélküli kiadására. Ennek elmulasztása a tulajdonos részéről a tulajdonjoggal való visszaélésnek minősül. Ekkor is azonban köteles a szerző megtéríteni az anyagnak azt az értékét, amely a tulajdonjoggal való felhagyás esetén a tulajdonost illetné.

Ez az igény azonban a visszaélés hiánya miatt nem áll fenn, ha a tulajdonos bizonyítani tudja, hogy a megsemmisítéshez (értsd: a műpéldány fenn nem maradásához) jogos érdeke fűződik.¹⁷

A végkövetkeztetés szerint a megsemmisítés elleni szerzői igény az integritáshoz való jog keretei között

- a német szabály alapján,

- a szerzői jó hírnév, becsület sérelmére, azaz a szerző és mű szellemi, erkölcsi kapcsolatának megszakítására alapozva

- elsősorban az esztétikailag is értékes, főképpen a helyhez kötött, szabadban álló képzőművészeti alkotások eredeti műpéldányának szándékos, vagy károsító célzatú megsemmisítése állhat fenn.

- A jogsértés esetleges megállapíthatóságához minden esetben vizsgálni kell, hogy a tulajdonosnak milyen súlyú jogszerű érdeke fűződik a megsemmisítéshez.

A BUE értelmezését és a külföldi példát követően meg kell tehát vizsgálni, hogy az Szjt. 13.§ értelmezhető-e akképpen, hogy – az említett §-ban meghatározott feltételek fennállása mellett

– a tulajdonosi megsemmisítés is a 13.§ -ban tiltott magatartások közé tartoznak.

E körben nem közömbös az egyezményes védelemnél a nyelvtani értelmezés szerint magasabb szintű védelmet adó rSzt és az Szt közötti tartalmi különbség.

Az Szt indokolása írja: *Korábban hatályos jogunk a mű bármiféle - jogosulatlan - megváltoztatását a szerző személyhez fűződő jogának megsértéseként írta le. Ez a mű integritásának túlzott, életszerűtlen védelmét eredményezte, ami ráadásul még mások alkotói, előadóművészi szabadságának aránytalan és ésszerűtlen korlátozásaként is hatott. A törvény ezért visszatér a BUE 6bis cikkében található, több évtizeden keresztül bevált és a technikai fejlődéshez is rugalmasan alkalmazkodó szabályhoz. Ennek megfelelően csak a mű eltorzítását, illetve megcsonkítását, valamint **más olyan** megváltoztatását vagy **megcsorbítását** minősíti jogsértésnek, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes (13. §).*

Az Szt. Kommentárja¹⁸ a BUE francia (hiteles) szövegének elemzésével arra a következtetésre jut, hogy csak az Szt-ben csorbításként (a Kommentár BUE fordításában „a mű elleni támadásként” meghatározott magatartásra vonatkozik az a feltétel, hogy az ilyen magatartás csak akkor sérti a szerzői integritáshoz fűződő jogát, ha az a szerző becsületére, vagy hírnevére sérelmes.

A két magyarázat között nincs eltérés abban, hogy a mű megváltoztatásának nem minősülő magatartások (támadás, csorbítás) csak akkor jogsértőek, ha a szerző becsületére, jó hírnevére sérelmesek.

Az eljáró tanács a 3. kérdésre az alábbi megállapításokkal válaszol:

A szerző javára fennálló, az Szt 13.§-ban meghatározott, a mű egységének védelmére szolgáló személyhez fűződő jog – az alább meghatározott feltételek és körülmények fennállása esetén – alkalmas lehet a tulajdonosi megsemmisítés elleni igény (megtörtént megsemmisítés esetén nem vagyoni kártérítési igény) érvényesítésére.

A tulajdonosi megsemmisítés a mű egységének védelme körében szabályozott, a mű más olyan csorbításának minősülhet, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

A tulajdonosi megsemmisítés általában csak akkor alkalmas a szerző becsületének, vagy jó hírnevének sérelmére, ha megszakítja egyrészt a szerző és a műve között fennálló szellemi kapcsolatot, másrészt pedig a közt (közönséget) is megfosztja a mű érzékelésének lehetőségétől. Emiatt elsősorban a szabadban álló, bárki által érzékelhető, értékes képzőművészeti alkotások eredeti műpéldányának megsemmisítése esetén jöhet csak szóba az integritáshoz fűződő jog megsértése.

Az integritáshoz fűződő jog esetleges megsértését mindig össze kell mérni megsemmisített (megsemmisítésre szánt) eredeti műpéldány tulajdonosának a szerzői joggal azonos súlyú alkotmányos védelemben részesülő¹⁹ dologi tulajdonjogával, pontosabban az annak részét képező rendelkezési jog tulajdonjoggal való felhagyásban álló részjogosítványával. Ha a tulajdonos megsemmisítéshez fűződő érdeke jogszerű, és súlyosabban mérlegelhető, mint a szerző integritáshoz fűződő joga, a szerzői jogérvényesítés nem vezethet sikerre. Ha azonban a tulajdonos nem rendeltetészerűen gyakorolja a megsemmisítéshez fűződő (a tulajdonjoggal való felhagyásra) vonatkozó

jogát, azaz visszaél a tulajdonjogával, a szerzői igényérvényesítésnek van tere.

Az érdekmérlegelés során a következő ismert tényállási elemek és egyéb körülmények esnek latba:

<p>a tulajdonos (itt =Mebízó, illetve a Megbízó jogelődje) oldalán</p>	<p>a szerzők oldalán</p>
<p>a BUE kommentár szerint az integritási jog nem terjed ki a megsemmisítéssel szembeni védekezésre, a magyar szerzői jog megfelel a BUE-nak</p>	<p>a homlokzati plasztika egyedi, szabadban elhelyezett, a közönség által érzékelhető, másolatban meg nem lévő, véglegesen veszendőbe ment képzőművészeti alkotás,</p>
<p>a tulajdonosnak jogos érdeke fűződött a megtett intézkedéshez, mert igazolta a homlokzati plasztika állagromlását, és azt, hogy szélsőséges időjárás esetén a homlokzati plasztika statikailag nem megbízható (M14, 6.o.), az M14 szakvélemény</p>	<p>a homlokzati plasztika a Lektorátus által esztétikai szempontból értékesnek minősített alkotás, a minősítést mind a megbízó jogelődje által ismert (a szerzői jogdíj kifizetést lehetővé tevő) M12 Lektorátusi határozat, mind a szerzők kérésére készített M16-os szakvélemény elfogadja</p>
<p>az M14-es szakvélemény szerint a homlokzati plasztika leglényegesebb alkotó elemét képező műanyag csövek is porladnak (falvastagságuk 1/3-ra terjed ki a porladás, M14, 5.o.)</p>	<p>az M14-es szakvélemény csak abban az esetben javasolja az elbontást, ha a homlokzati plasztika nem képez maradandó esztétikai értéket (M14, 7.o.), ezt a tulajdonos nem vette figyelembe.</p>

<p>tiltó/korlátozó szerzői jogszabály hiányában vitatható, hogy az eredeti műpéldányok tulajdonosaitól elvárható-e, hogy a megsemmisítés előtt a szerzők irányában lépéseket tegyenek, ugyanis jogszabályi rendelkezés híján nem tudható, hogy milyen lépéseket kell tenniük.</p>	<p>hiszen tárgyalásokat is folytatott velük, a ma is elérhető, élő szerzőkkel könnyen felvehette volna a kapcsolatot.</p>
<p>„—” + A tulajdonos attól tarthatott, hogy a szerzők lépéseket tesznek a homlokzati plasztika közigazgatási védelmére (kulturális örökség védelem) a lebontás megakadályozására, és emiatt gazdaságtalan tulajdonosi döntésre kényszerül.</p>	<p>A tulajdonos számára nem jelentett volna valóságos kockázatot a leszerelt (leszerelendő) homlokzati plasztika felajánlása a szerzőknek. Valószínűtlen, hogy a szerzők éltek volna a 30 m hosszú, összeszerelt, de porladó csőkompozíció elvitelének a jogával.</p>
<p>„----”, (az előző két sorban írt érv)</p>	<p>A tulajdonos kockázat nélkül felajánlhatta volna a homlokzati plasztika megörökítését a szerzők számára, sőt, felajánlhatta volna megegyezés szerinti méretű makett, vagy fénykép elhelyezését az irodaház előcsarnokában is.</p>
<p>a tulajdonost a Ptk és az alkalmazandó építési szabályok alapján (108.§ (3) bekezdés, 352.§ (1) bekezdés) az épület, és így a az épület tartozéka tekintetében a kármegelőzés kötelezettsége terhelte,</p>	
<p>a szerzők az elbontástól számított öt évig (a napra számított időtartam nem tűnik ki az iratokból) nem érvényesítették igényt</p>	

(nem észlelték, hogy a 30 m hosszúságú homlokzati plasztikát eltávolították?).	
a kivitelező Sz. I. műanyagból készítette el a homlokzati plasztikát. Általában elvárható a képzett művésztől, hogy tudja, mennyire időtálló a műanyagból készült, szabadban elhelyezett plasztika (a KPE UV hatására lebomlik, M14, 5.o.)	
Az M14 szerint a homlokzati plasztika felerősítése szakszerűtlen volt (M14, 6.o.).	

A szóban forgó ügyben az érdekmérlegelést csak bíróság végezheti el. Ezt megelőzendő az eljáró tanács támogatja a felek megegyezését.

Ad 4.

Az M13 alatt csatolt, állóeszköz juttatási nyilatkozat jelentősége

Az M13 alatt csatolt jognyilatkozat alapján a Lektorátus juttatás jogcímén a Kecskemét Városi Tanácsnak átadta a homlokzati plasztikát. A juttatás oka az volt, hogy a műalkotás elkészítéséhez központi beruházási forrásokat is felhasználtak.

Az eljáró tanács álláspontja szerint az állóeszköz juttatás az ügy szempontjából közömbös.

Ennek indokai a következők:

- Mind a K. Tanács, mind a Megbízó jogelődje a korabeli hatályos szabályok alapján az egységes állami tulajdon kezelői voltak. A homlokzati kompozíció az elkészítése idején az átadásával állami tulajdonba került.
- Az állami tulajdonban a tulajdonosi döntéseket (ide nem tartozó kivételekkel) az állami vagyon kezelője hozta, noha formálisan nem volt tulajdonos.
- A homlokzati plasztikát a Megbízó jogelődje székházára felszerelte a kivitelező művész, ezzel – az M7 szerinti kivitelezési szerződés átadásra vonatkozó előírása szerződésszerű teljesítése nyomán- a homlokzati plasztika **a Megbízó jogelődje kezelésében álló épület tartozékává vált** (Ptk 95.§ (2) bekezdés). Ez annyit jelent, hogy kétség esetén jogi (tulajdonjogi) sorsa osztja az épület tulajdonjogának jogi sorsát.
- Az állami tulajdon megszüntetésében az ügy szempontjából jelentős önkormányzati törvény²⁰ szerint a volt állami tulajdonból önkormányzati tulajdonba került

vagyontárgyak közé nem tartoznak az állóeszközként nyilvántartott, nem közterületen álló, hanem nem a tanácsok által alapított állami gazdálkodó szervezetek kezelésében lévő épületek tartozékkaként minősülő képzőművészeti alkotások.

- A homlokzati plasztika elhelyezésére szolgáló épület a megbízás szerint is a Megbízó (nem kizárólagos) tulajdonában áll, tehát az állami tulajdon megszüntetése során a Megbízó jogelődjének kezelői joga tulajdonjoggá alakult, amely kiterjedt a tartozéokra is.

- A Megbízó jogelődje nem tulajdonosi döntést, hanem hatósági bontási engedélyt kért a homlokzati plasztika lebontásához, tehát saját magát tekintette a tulajdonosi rendelkezési jog gyakorlására jogosult személynek.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy az 1) és 2) kérdés a megbízásban körülírt jogvita szempontjából közömbös, mert a jogvita nem a Megbízó jogelődje által megszerzett felhasználási jog terjedelmével, hanem a homlokzati plasztika Megbízó által megszerzett tulajdonjoga (kezelői joga) és a szerzők személyhez fűződő jogai esetleges ütközésével függ össze. Nincs ugyanis olyan szerzői jogi felhasználási jog, amely az eredeti műpéldány tulajdonjogával való felhagyásra (ideértve a műpéldány megsemmisítését is) kiterjedne.

Budapest, 2008. február 13.

dr. Bacher Vilmos
a tanács elnöke

dr. Faludi Gábor
a tanács előadó tagja

Gyurcsek Ferenc
a tanács szavazó tagja